

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

6-2023

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

Х.А.Абдурасулов	
Экономическая история Туркестана в "Большой игре" Питера Хопкирка	338
Sh.S.Shodiyeva	
Afg'oniston matbuotining Buxoro amirligi hududiga tarqalishi tarixiga doir.....	343
Sh.M.Abdusatorov	
Gastroturizm sohasini rivojlantirishning ba'zi nazariy masalalari.....	348
O.B.Nizomiddinov	
XX asrning 20-yillarida Farg'ona viloyatida ta'lim tizimi (Farg'ona viloyat davlat arxividagi hujjatlar misolida)	353
G'.A.Raxmonov	
Farg'ona vodiysida suv xavfsizligi borasidagi yondashuvlar	358
M.Y.Umarova	
Temuriy Malika Gavharshodbegim tug'ilgan oila va uning Amir Temur davridagi hayoti	361
S.B.Yuldashev	
The Faragina – a regular military structure in the Abbasid's army	366
X.X.Mamajonov	
Turk tarixshunosligida Amir Temur tarixining o'rganilishi va rivojlanish bosqichlari.....	373

ADABIYOTSHUNOSLIK

D.Sh.Kodirova	
O'zbek tili konchilik terminlarining terminografiya talablari asosida terminologik lug'atlarga kiritilishi	377
N.T.Zaylobova	
Muloqot xulqining oliy ko'rinishi	384
D.O.Xamidova	
Luqmon Bo'rixonning "jaziramadagi odamlar" romanida ruhiyat	389
A.N.Nasirov	
Xarakter evolyutsiyasining ruhiy-psixologik asosi	396

TILSHUNOSLIK

Ф.Ш.Алимов, Р.А.Фахрутдинова	
Лингвистические факторы формирования письменной речи в условиях цифровизации.....	402
Талантбек кызы Альбина, К.С.Шакиров, Э.И.Ибрагимова	
Формирование информационно-коммуникационные готовности у педагогов дошкольного образования в условиях непрерывного профессионального образования	408
O.Q.Sobirov, Sh.I.Shokirov	
Ingliz tilida qurilish terminlarini semantik xususiyatlari.....	417
D.A.Ganiyeva	
To'liqsiz va bog'lama fe'llarda sinkretizm va polifunksionallik.....	422
A.M.Mamarasulov	
Leksik sistemaga onomasiologik yondashuv.....	426
N.Xamidov	
Turli tizimli tillardagi antroponimlarda erkalash-kichraytirish ma'nolarining ifodalanishi	432
С.Э.Саидова	
Мулоҳизаҳо оиди лингвистикаи ареалӣ дар мисоли шеваҳои аҳолии сурхондарёи шарқӣ.....	437
Г.М.Мансурова	
Проблемы понимания на слух у студентов технических вузов	441
Ф.А.Темирова	
Методологический анализ подходов к составлению идиоматического словаря на примере HSG: сравнение, особенности и рекомендации	445
Ш.М.Султонова, Г.Ф.Нишонова	
Теоретические предпосылки изучения антропонимов в переводческом аспекте.....	449

MULOQOT XULQINING OLIY KO'RINISHI

ВЫСШЕЕ ПРОЯВЛЕНИЕ КОММУНИКАТИВНОГО ПОВЕДЕНИЯ

THE HIGHEST MANIFESTATION OF COMMUNICATIVE BEHAVIOR

Zaylobova Nazokat Turqunboyevna¹¹Farg'ona davlat universiteti tilshunoslik kafedrası tadqiqotchisi**Annotatsiya**

Muloqot xulqini milliy xarakterda namoyon bo'ladigan o'ziga xos urf-odatlar, qadriyat va an'analarsiz tasavvur etib bo'lmaydi. Sharqda hukmdorga nisbatan u xudoning yerdagi soyasi deb qarash va bo'ysunish qadimdan saqlanib kelgan. Mazkur holat muloqot xulqining oliy ko'rinishi bo'lgan.

Аннотация

Коммуникативное поведение невозможно представить без определенных обычаев, ценностей и традиций, которые проявляются в национальном характере. На Востоке с древнейших времен сохранился взгляд и повиновение правителю как тени Божией на земле. Эта ситуация была высшим проявлением коммуникативного поведения.

Abstract

Communicative behavior is impossible to imagine without certain customs, values and traditions that manifest themselves in the national character. In the East, since ancient times, the view and obedience to the ruler as the shadow of God on earth has been preserved. This situation was the highest manifestation of communicative behavior.

Kalit so'zlar: muloqot, munosabat, zarofat, ehtiyotkorlik, simpatiya, qarama-qarshiliklar, raqib.

Ключевые слова: общение, взаимоотношения, юмор, осторожность, симпатия, контрасты, соперник.

Key words: communication, relationship, humor, caution, sympathy, contrast, rival.

KIRISH

Ma'lumki, muloqot xulqini milliy xarakterda namoyon bo'ladigan o'ziga xos urf-odatlar, qadriyat va an'analarsiz tasavvur etib bo'lmaydi. Kattalarni hurmat qilish, kichiklarni izzat qilish o'zbek xalqiga xos bo'lgan xususiyatlardan biridir. Biz izlanishlarimiz davomida qiziq faktlarga duch keldik. Shulardan biri buyuk shoir Alisher Navoiy hamda uning do'sti Hirot podshohi Husayn Boyqaro o'rtasidagi munosabatlar masalasidir. Ma'lumki, Sharqda hukmdorlarga xudoning yerdagi soyasi deb qarash qadimdan saqlanib kelgan. Alisher Navoiyning adolatli va karamli shoh haqidagi orzulari va g'oyalari asarlariga singdirib yuborilgani esa hech kimga sir emas. Buyuk mutafakkir hamisha el xizmatiga, jumladan shoh Husayn Boyqaro xizmatiga har doim hozir-u nozir turdi. Hatto hajga borishdek ulug' niyatidan ham do'sti iltimosi tufayli voz kechdi. Dushmanlar qutqusi tufayli Astrobodga surgun qilingan shoir g'azallarini do'sti va hukmdori Husayn Boyqaroga yetkazib, uning nazaridan o'tkazib turgan. O'z navbatida hukmdor ham unga g'oyat ulkan hurmat, lutf-u marhamat ko'rsatadi. Unga o'ng g'o'l vazir, saltanat muhrdori vazifasini topshiradi. Shoh huzurida to'qqiz marotabagacha afv so'rash vakolatiga ega bo'lgan shoir Husayn Boyqaro amr-farmonlarini so'zsiz bajaradi va uning iltimosi bilan turkiy tildagi benazir asari "Xamsa"ni yozib tugatadi. Buyuk Navoiyga bilan buyuk ehtiromini izhor etish uchun Husayn Boyqaro shoirmi otga o'tqizib, o'zi unga jilovdorlik qiladi. Bu holdan g'oyat ta'sirlangan Navoiy yum-yum yig'laydi. Nega buyuk shoir bu holdan qattiq ta'sirlangani sababi haqida turli farazlar yuradi. Bizning fikrimizcha esa, mashoyixlar aytmoq, "Podshoh - xudoning yerdagi soyasi" edi. Shuning uchun ham buyuk shoarning shoh va shoirga bo'lgan munosabati g'oyatda ulug' hamda ehtiromli edi. Fikrimizni to'la asoslash uchun shoarning "Saddi Iskandariy" dostoniga murojaat qilamiz. Alisher Navoiy mazkur dostonida o'z ukasi Darveshaliga atab alohida maxsus qism ajratadi. Bu qismda shoir o'z ukasiga nasihat qilar ekan, uni Husayn Boyqaro amrlarini so'zsiz bajarishga, uni Oloh va payg'ambardan keyingi ulug' zot deb bilishga, hamisha adab shartini saqlashga da'vat etadi:

Xudov-u Rasul amri topqach kamol,
Valine'mat amriga qil ishtig'ol.

ADABIYOTSHUNOSLIK

Ne hukm aylasa qilmog'in farz bil,
Agar shubhasi bor esa arz qil.

Vale arzda asra sharti adab,
Ki tarki adab bahra berur taab.

Menga so'z yozardek anga yozmag'il,
Nishoting binosin tubin qozmog'il.

Ki haq garchi isming tarab aylamish,
Bu joningga ani sabab aylamish...

Bulardan tashqari Alisher Navoiy maktublari jamlangan "Munshaot"da ham shohga bo'lgan munosabatining shohidi bo'lamiz. Uning Husayn Boyqaroga yo'llagan maktublari uslubida tobelik va tavoze sezilsa, yana bir yaqin odami Abdurahmon Jomiyga yozgan maktublarida sodiq shogirdi, mehribon do'stning cheksiz ehtiromi va muhabbati ko'zga tashlanadi.

Lekin yuqorida keltirilganlardan xato xulosa kelib chiqmasligi kerak. Buyuk mutafakkir so'zda ham, zarofatda ham, amaliy faoliyatda ham haq va haqiqat uchun kurashgan. Adabiy masalalardagi kamchilik va nuqsonlarga ham murosasiz bo'lganligi manbalardan ma'lum. Ayniqsa, shoirga g'oyat iste'dodli va qobiliyatli bo'lgan Mo'min Mirzoning o'limi qattiq ta'sir qiladi. O'zi butun umr sadoqat bilan xizmat qilib kelgan Husayn Boyqaro boshliq saltanatning tez orada tanazzulga uchrashini bashorat qiladi. Chunki o'z jigarporasining o'limiga sabab bo'lish bu ko'z ko'rib quloq eshitmagan mudhish hodisa edi. Shoirning o'z do'stiga, ham yurt podshohiga bo'lgan munosabati yashirin tarzda namoyon bo'lganiga yana bir misol keltirish mumkin:

Navoiy, asrabon tamkin, kishidan istama tahsin,
Chu shah ko'rguzdi istehson ko'rib nazmingni mustahsan.

Mazkur baytni faxriya sifatida ham qabul qilish mumkin. Ammo tagzaminiga chuqurroq qaraydigan bo'lsak, adresant (shoir)ning adresat (shoh)ga pinhon munosabatini sezib olish qiyin emas. Chunki Alisher Navoiy o'zi yashagan davr, mafkura va muhit bilan hisoblashishga majbur edi. Aytish mumkinki, uning keskin fikrlari, isyonkor tuyg'ulari, do'sti va raqiblariga munosabati majoziy ko'rinishda, ba'zan esa pardalangan holda berilishiga hamda uslubining murakkablashiviga sabab ham shunda edi, deyish mumkin. Chunki shoirning o'zi istagan taqdirda ham garchand u shohning eng yaqin do'sti, muqarrabi hamda yirik davlat arbobi bo'lsa-da, ijodiy tamoyili, g'oyaviy yo'nalishlari, orzu-istaklari ifodasiga to'la erk berolmas edi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLARI

Biz o'rganayotgan muloqot - odamlarning birgalikdagi faoliyatlari ehtiyojlaridan kelib chiqadigan turli faolliklari mobaynida bir-birlari bilan o'zaro munosabatlarga kirishish jarayonidir. Ya'ni, har bir shaxsning jamiyatda bajaradigan faoliyatlari (mehnat, o'qish, o'yin, ijod qilish va boshqalar) o'zaro munosabat va o'zaro ta'sir shakllarini o'z ichiga oladi. Chunki har qanday ish odamlarning bir-birlari bilan til topishishni, bir-birlariga turli xil ma'lumotlarni uzatishni, fikrlar almashinuvi kabi murakkab hamkorlikni talab qiladi. Shuning uchun ham har bir shaxsning jamiyatda tutgan o'rni, ishlarining muvaffaqiyati, uning muloqotga kirisha olish qobiliyati bilan bevosita bog'liqdir. Bir qarashda osongina tuyulgan shaxslararo munosabat aslida juda murakkab jarayon bo'lib, unga odam hayoti davomida tajriba to'plab o'rganib boradi.

Muloqotning psixologik jihatdan murakkab ekanligi haqida B.F.Parigin shunday yozadi: "Muloqot shunchalik ko'p qirrali jarayonki, unga bir vaqtning o'zida quyidagilar kiradi:

- a) Individlarning o'zaro ta'sir jarayoni;
- b) Individlarning o'rtasidagi axborot almashinuvi jarayoni;
- d) Bir shaxsning boshqa shaxsga munosabati jarayoni;
- e) Bir kishining boshqalarga ta'sir ko'rsatish jarayoni;
- f) Bir-birlariga hamdardlik bildirish imkoniyati;
- g) Shaxslarning bir-birini tushunish jarayoni.

Aytish mumkinki, muloqotda muhim o'rinni psixologik ta'sir egallaydi. Ruhii ta'sir aloqaning tarkibiy birligi, tarkibiy qismidir. Aslini olganda, bu shaxsning (yoki bir guruh odamlarning) boshqa shaxs(yoki odamlar guruhi) ruhiyatiga kirib borishidir. Ushbu kirishning maqsadi va natijalari individual yoki guruh ruhiy hodisalarini (qarashlar, munosabatlar, holatlar va boshqalar) o'zgartirish, qayta qurishdir.

Odamlar o'rtasidagi muloqotning o'ziga xos shakli esa bu do'stlik munosabatlari va o'zaro munosabatlarning barqaror, individual tanlangan tizimi bo'lib, muloqot o'quvchilarning o'zaro bog'lanishi, bir-birlari bilan muloqot qilishdan yuqori darajada qoniqish bilan tavsiflanadi. Do'stlikning rivojlanishi uning yozilmagan kodiga rioya qilishni o'z ichiga oladi, bu o'zaro tushunish, ochiqlik, ishonch, o'zaro yordam, boshqa birovning ishlariga o'zaro qiziqish, his-tuyg'ularini fidokorligi zarurligini tasdiqlaydi. Do'stlik kodeksining jiddiy buzilishi uning tugatilishiga yoki do'stlikning yuzaki, do'stona munosabatlarga tushishiga yoki hatto uning qarama-qarshiligiga, adovatga aylanishiga olib keladi.

NATIJARLAR VA MUHOKAMA

Yuqorida aytib o'tilganidek, o'zaro tushunishsiz o'zaro ta'sir qilish mumkin emas. Shu bilan birga aloqa sherigi qanday qabul qilinganligi juda muhimdir. Bu jarayon muloqotning majburiy komponenti sifatida faoliyat ko'rsatadi va shartli ravishda muloqotning pertseptiv tomoni deb atash mumkin. Muloqotning pertseptiv tomoni - bu boshqa shaxsni idrok etish: uning tashqi belgilari, uning idrok etuvchi shaxsning shaxsiy xususiyatlari bilan bog'liqligi va uning harakatlarini talqin qilish. Eng umumiy ma'noda aytishimiz mumkinki, boshqa shaxsni idrok etish uning tashqi belgilarini idrok etish, ularning idrok etilayotgan shaxsning shaxsiy xususiyatlari bilan bog'liqligi va uning harakatlarini shu asosda talqin qilishni anglatadi. O'zini boshqasi bilan taqqoslash, go'yo ikki tomonlama amalga oshiriladi: sheriklarning har biri o'zini boshqasiga o'xshatadi.

Shaxslararo munosabatlar - bu bizga yaqin odamlar bilan munosabatlar; bu ota-onalar va bolalar, er va xotin, aka-uka, opa-singil, do'st va dushman o'rtasidagi munosabatlardir. Albatta, yaqin shaxsiy munosabatlar faqat oilaviy davralar bilan chegaralanmaydi, bunday munosabatlar ko'pincha turli sharoitlarda birga yashaydigan odamlarni o'z ichiga oladi. Bu munosabatlardagi umumiy omil turli xil mehr-muhabbat, sevgi va sadoqat tuyg'ulari, shuningdek, ushbu munosabatlarni saqlab qolish istagidir. Agar turmush o'rtog'ingiz hayotingizni qiyinlashtirsa, u bilan ajralishingiz mumkin; agar sotuvchi siz bilan qo'pol muomala qilsa, siz u bilan boshqa savdo qilmaysiz; yoki sizga aziyat yetkazuvchi raqibingiz bilan aloqani uzasiz va hokazo. Ammo, agar biz va yaqinlarimiz o'rtasida muammolar yuzaga kelsa, bu muammoning yechimi juda qiyin bo'ladi. Shuning uchun ham psixologga oilaviy muammolar bilan juda ko'pchilik murojaat qiladi.

Bir necha asrlar davomida shaxslararo munosabatlar bilan bog'liq muammolar nafaqat o'z dolzarbligini oshiribgina qolmay, balki ko'plab ijtimoiy va gumanitar fanlar uchun tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shaxslararo munosabatlar va unda o'zaro tushunishga erishish imkoniyatlarini tahlil qilib, jamiyat, oila va shaxs rivojlanishidagi ko'plab ijtimoiy muammolarni tushuntirish mumkin. Inson hayotining ajralmas atributi bilan shaxslararo munosabatlar hayotning barcha jabhalarida muhim o'rin tutadi. Shu bilan birga shaxslararo munosabatlarning sifati muloqotga, erishilgan tushunish darajasiga bog'liq.

Bir qator ijtimoiy va gumanitar fanlarda unga bo'lgan qiziqish ortib borayotganligiga qaramay, shaxslararo munosabatlardagi muloqotning roli hali ham yetarlicha o'rganilmagan. Ammo unga yondosh bir qancha qarashlar mavjud:

1. Muloqot kategoriyasini o'zaro bog'liq bo'lgan munosabatlar toifalari sohasidan aniq farqlash zarurati;

2. Muloqot darajalariga ko'ra shaxslararo munosabatlarni tuzishga urinish;

Shaxslararo munosabatlarning tarkibiy qismlari:

1. Kognitiv komponent-barcha kognitiv psixik jarayonlarni o'z ichiga oladi: hislar, idrok etish, tasvirlash, xotira, fikrlash, tasavvur. Ushbu komponent tufayli birgalikdagi faoliyatda sheriklarning individual psixologik xususiyatlari va odamlar o'rtasidagi o'zaro tushunish haqida bilim mavjud. O'zaro tushunishning xususiyatlari quyidagilardan iborat:

2. Adekvatlik- idrok etilayotgan shaxsning ruhiy aks etishining to'g'riligi;

3. Identifikatsiya - shaxs tomonidan o'z shaxsiyatining boshqa shaxsning shaxsiyati bilan aniqlash;

ADABIYOTSHUNOSLIK

4. Hissiy komponent - shaxsning boshqa odamlar bilan shaxslararo muloqotda bo'lgan ijobiy yoki salbiy tajribalarini o'z ichiga oladi.

Odamlar muloqot jarayonida so'zlardan tashqari, ya'ni verbal vositalardan tashqari turli xil harakatlardan, qiliqlardan, holatlardan, kulgu, ohanglar va boshqalardan ham foydalanadilar. Qiliqlar, mimikalar, ohanglar, to'xtash (pauza)lar, hissiy holatlar, kulgu, yig'i, ko'z qarashlar, yuz ifodalari va boshqalar o'zaro muloqotning nutqsiz vositalari bo'lib, ular muloqot jarayonini yanada kuchaytirib, uni to'ldiradi, ba'zan esa nutqli munosabatning o'rnini bosadi, bunday vositalar noverbal vositalar deyiladi. Buyuk rus yozuvchisi Lev Tolstoy odamlarda 97 xil kulguning hamda 85 xil ko'z qarashlari turi borligini kuzatgan. G.M.Andreevaning yozishicha, odam yuz ifodalari, nigohlarining 200ga yaqin ko'rinishlari bor. Ayniqsa, birinchi bor uchrashganda, ko'zlar to'qnashuvi, nigohlarning roli keyingi muloqotning taqdirida kuchli ta'sir ko'rsatishi maxsus tadqiqotlar jarayonida o'rganilgan. Bularning barchasi muloqotning hissiy tomondan boy, mazmundor bo'lishini ta'minlab, odamlarning bir-birlarini tushunishlariga yordam beradi. Muloqotning noverbal vositalarining milliy hamda xududiy xususiyatlari borligini ham alohida ta'kidlab o'tish kerak. Masalan, o'zbek xalqining muloqot jarayoni boy, o'zaro munosabatlarining bevosita xarakteri unda shunday vositalarning ko'proq ishlatilishi bilan bog'liq. Bolalarning yig'lab o'z his-tuyg'ulari, istaklarini ifoda etishlarini eslaylik. Boshqa millatlar madaniyatiga nazar tashlaydigan bo'lsak, ularda ham ba'zi bir muloqot vositalarining turli millatlarda turli maqsadlarda ishlatilishini guvohi bo'lish mumkin. Masalan, turklar biror narsadan ko'ngli to'lsa, zo'r deb bosh barmoqlarini pastga qaratar ekanlar, agar mabodo bosh barmoqlarini yuqoriga ko'tarsalar, bu shuning teskarisini bildirar ekan. Ma'lumki, o'zbeklar, ruslar va boshqa bir qator millatlarda esa buning aksidir.

Noverbal muloqotda suhbatdoshlarning fazoviy joylashuvlari ham katta ahamiyatga ega. Masalan, ayollar ko'proq hissiyotlarga boy bo'lganliklari sababli suhbatlashayotganda bir-birlariga yaqin turadilar, erkaklar o'rtasida doimiy fazoviy masofa bo'ladi.

Paralingvistik ta'sir - bu nutqning atrofidagi nutqni bezovchi, uni kuchaytiruvchi yoki susaytiruvchi omillardir. Bunda nutqning baland yoki past tovushda ifodalanayotganligi, artikulyatsiya, tovushlar, to'xtashlar, duduqlanish, yo'tal, til bilan amalga oshiriladigan harakatlar, nidolar kiradi. Shunga qarab, suhbatdoshimizning o'zini tutishiga qarab, unga ishonish yoki ishonmaslikni hal qilish mumkin.

Demak, ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etishda muloqotning barcha vositalariga, ayniqsa, nutqqa e'tibor berish kerak. Shuning uchun bolalar nutqiga go'dakligidayoq e'tibor berish zarur. Pedagog esa nutq madaniyatini mukammal egallab olishiga to'g'ri keladi. Bu o'rinda ko'hna Sharq donishmandi Kaykovusning "Nutqni go'zal va san'atkorona egallab ol. Nutqi shirin kishining do'stlari ko'p bo'ladi," degan purnihmat so'zlarini eslab o'tishga to'g'ri keladi.

Agar biz suhbatdoshimizni jiddiylik va diqqat bilan tinglasak, bu bilan biz unda o'z-o'ziga hurmatni ham tarbiyalaymiz. Demak, tinglash jarayoni ko'pchilik tasavvur qilgani kabi passiv jarayon emasligi namoyon bo'ladi. Agar muloqot yozma nutq asosiga qurilgan bo'lsa, bu jarayon yanada ehtiyotkorlikni talab qiladi. Buning ustiga adresant va adresatlar o'rtasida mavqe va boshqalar yuzasidan farq bo'lsa, bu holat yanada xushyorlikni, odob-tavozeni oshirishni talab qiladi. Bu holatga misol tariqasida biz Navoiyning o'z do'sti va yurt podshohi Husayn Boyqaro bilan bo'lgan munosabatlarini keltirib o'tamiz. Buyuk mutafakkir shoh hamda do'stiga ehtiyotkorona munosabatda bo'ladi, uni ko'rgisi kelganligini va o'z ahvol-ruhiyasini shunday satrlarda bildiradi: "Toki bu yerda ekanman, badanimga firoq o'tining harorati va ko'ngilda ishtiyoq suhbatining iztirobi ko'proq bo'ladi. Sabab shuki, u yerda ekanimda vaslingiz davlatiga yetishmoq va siz bilan muloqotda bo'lib turmoq saodati mumkinroq edi...Umid shuki, Haq subhonahu va taolo ko'ngulga kelmagan vosita va xayoldan kechmagan sabab bilan muloqot huzurini va vasl sururini nasib qilg'ay...Yana iltimos shuki, o'z sog'lig'ingizga e'tiborni yaxshi qilingizkim, sihat ne'matiga hech narsani tenglashtirib bo'lmas va ishingizda ehtiyotkorlikni unutmangki, noxush ish voqe bo'lsa, keyingi pushaymonlikdan foyda yo'q. Hech vaqt ko'ngilni Tangri taolo yodidin xoli qilmang va musulmonlar arz-u dodidin g'ofil qolmang.

Do'stlar fikridin-u dushmanlar makridan beparvolig' joiz emas va bu ish afsus-nadomatdan o'zga natija bermas..."

Shundan so'ng shoir juda ehtiyotkorlik bilan so'zida davom etib, uzrini shunday bayon qiladi: "Sizga bu so'zlarni aytmoqqa ehtiyoj ermas, ammo aytmoqdan nuqson ham yo'qligi sababli shuncha soha musadde bo'luldi."

Demak, ko'rinib turibdiki, shoir do'sti bilan munosabatda muloqot xulqining oliy ko'rinishini unutmaydi, ya'ni o'ta zarofat va fasohat bilan ehtiyotkorlikni hamisha yodida tutadi. Adabiyotshunos olim N.Jumaxo'janing ta'kidlashicha esa, Navoiy g'azallaridagi his-tuyg'u, kechinmalar lirik qahramon, raqib va habib munosabatlari atrofida rivojlanadi. Alisher Navoiyning qarama-qarshiliklar, ziddiyatlarga boy hayoti, do'stlari ba'zan yuz o'girib raqibi tomoniga o'tib olishi uning faoliyati bilan bog'liq manbalarda bayon etilgan.

Ko'rinadiki, hazrat Navoiy do'stiga munosabatda muloqotning oliy xulqi - mayinlik, nazokat, ehtiyotkorlik, zarofat va fasohatni saqlab qoladi. Bu esa uning do'sti oldidagi obro'sini, hurmat - ehtiromini hamda burchini yana bir karra oshiradi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Abdurahmonov G'. Hozirgi o'zbek adabiy tilining adabiy uslubi haqida. O'zbek tili va adabiyoti, 1992, 5-6 son, 29-37-betlar.
2. Abdurahmonov H, Mahmudov N. So'z estetikasi. Toshkent, Fan, 1981.60- bet.
3. Aripova A. Notiqlik nutqining lisoniy-uslubiy vositalari. Filologiya fanlari nomzodi... diss.avtoferat. Toshkent, 2002..
4. G'oziyev F.G. Umumiy psixologiya. Toshkent, 2002, 1-2- kitob.
5. Internet tarmog'idagi veb-saytlar ro'yxati:
www.experg.psychology.ru. www.psychi.all.ru.